

tada, en el castellà del S. XVI i avui més que mai en el de Xile i l'Argentina (DECH MERECECER, notes 1 i 2).

El que ha restat en català modern és ja només la forma més plena, *merèixer*, i amb el significat de sempre, allò que un s'ha guanyat de bo o de dolent, de vegades amb datiu ètic (*merèixe's*): «A mitx esbadallar-se les flors se musteheixen; / passant les aucellades abans de la tardor, / se dolen, com d'un càstic fugint, que no *mereixen*, / y al veure-ho, qui no 'ls puga seguir, esclata en plor», *Atl.* III, 7c, original de 1877, però *no's mereixen* en l'ed. de 1878. «Poble que *mereix* ser lliure, / si no li ho donen, s'ho pren» deia l'himne de 1920.

En el S. XIII i encara sovint en el XIV trobem la forma més primitiva *merir* que també tingué vigència medieval en el Nord i el Sud de França: «Regina del Cel, vules-te alegrar, alleluia! per so cor lo Fil de Déu que tu *merist* portar, alleluia! resuscità», *VidesR*, 73r1, n. 5 (traduint *meruisti*, on el ms. B ho canvia en *meresquist*); «comensà la qüestió mas no *meri* ausir la solució», id., 84v2, n. 133 (trad. *meruit audire*, i B ho canvia en una forma poc usual de perfect fort, 3.ª persona, de *merèixer*: «no *meresch* d'ausir») (més passatges encara de les *VidesR* en el gloss.); ja en veig un cas en un doc. de Pere el Gran, de l'any 1277 (Soldevila, *Pere II*, vol. 1, 2.ª part, veg. ací *lliurar*, *LLIURE*). I així ho escrivia encara Eix. en un seu poema juv.: «una sola és bastant / a emfiçar gran ciutat: / e, pus emfiçada sia / toletz-o vós si podetz: / ja tornàs de mort a vida / qui hi donàs bon remey! / que tenim ay tant mal dia / si Déus no hi proveeix! / Los marits <son qui> s'ho *miren*: / qui en ànima e en cors / aytan gran dol se-n procuren / e aytanta d'amargor» (profís. en *Dones*, cap. 54, *EntreDL* I, 173, v. 74): doncs, els marits s'ho mereixen, en tolerar tanta coqueteria.

Hi ha doncs encara tota mena de formes conjugades d'aquest verb arcaic. Sens dubte es nota la major freqüència del participi *merit*, incloent-hi les formes de conjugació perifràstica amb *haver*: «Cascú, segons que *haurà merit* passarà per aquella via, e si no *mereix* glòria, caurà ---», Lluïl (*Gentil*, 277.1). «Justícia *haviem merida!*» exclamen les víctimes de l'escandalós batlle expoliador de Camarasa, Pere de Palau, els anys 1296-97 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 101); «ja sia que nós no *ajam merit* qu'èls agen fermetat per nós», *VidesR* (f° 126v1, nota 7, traduint «licet *immeriti*, quod ---», 475.3). I això encara no estava oblidat cap a 1400, ni, fins i tot, en certs tons de llenguatge elevat, en alguns llibres de mj. S. xv, com el *Curial* (veg. nota de Rubió i Lluch sobre les formes *mer* i *meren* en la novella, en la seva ed., p. 524);¹ i «ell cuydà haver servit tant Déu, que ell hagués *merida* la sua gràcia e la sua glòria», *Senescal d'Egipte* (*NCL.* XLVIII, 156).

Certament és en la combinació *merir mal* 'ser culpable' que el mot es mostrava més vigorós. En Desclot bastant, ja en l'èpica llegenda de RBerenguer i l'Emperadriu: «Certes —dix l'emperador— --- vós amats aytal cavaler: d'aquí avant --- serets cremada davant tot lo poble. —Sényer —dix l'emperadriu— --- d'assò hon aquests falses lausengers m'acusen ab vós, yo no

mir mal»; «Dix l'emperador —Ben siats vós ven gut --- — Dix lo comte --- prec-vos, sényer, que-m lexets parlar ab la emperadriu, que yo conexeré bé en les sues paraules si *mer mal* en aquesta cosa --- si ela és culpable, yo no-m combatré ja per ela; e si yo conec que ela no *mer mal*, yo-m combatré ardidament ---» (§ 7, *NCL.* II, 47.12, 51.12, 51.15); «si alguns fan ves vós coses qui a vós desplaïcien, gens per tot açò no deu tornar en dapnatge de nosaltres tuyt e de nostra terra e de la vostra, qui *mal no-y marim*» (§ 157; v. 54.6). Igual en altres textos de l'època: «Denant lo rey foren amenats dos hòmens: la un d'aquells *meria mal* en ço de què hom lo acusava, e aquell stava vergonyós, e pahorós, e descolorit, e empetxtat de parlar denant lo rey; l'altre, qui *mal no meria*, estava denant lo rey alegrement», Lluïl (*Merav.*, *NCL.* III, 41). La 1.ª per. era *yo mir*, però la 3.ª *ell mer*, assegurada per la rima en els *Set Savis*: «—Traydors, no-us mogats, / que certament ho comprarets / aquell mal que fet avets / --- / —Senyors, si a vós plau, / sapiatz que no-y *marim mal*, / car ab ell estam a soldada / ab ceyll que-ns hic ha enviats / --- / E no-us volem negat tener, / que del tot vos direm lo ver; / car si-us ho teniem nec / aparria que 'b conseyll nostra fos fet, / e compra-o qui *mal hi mer*», *Set Savis* (vv. 2834 i 2843); «la vostra sanc, qui *mal no mer*, per les mans del vostra pare escampade serà», *Amic e Melis* (*NCL.* XLVIII, 140); «si reeberen dan, axí com a vós an feyt ententent, sab Déus que nós no-y *merim mal*» a. 1310 (*BABL* II, 331).

Hi havia també *meren* en la 3.ª del plural: «que en açò no *meren mal*» en els Privilegis de la Vall d'Aneu, de 1408 (*RFE* IV, 47). Però en primera persona: «vostra presó, on jo no *mir mal*» en un doc. ross. de 1390 (que l'*InvLC* posa per error a l'article *mirar*). I per completar les formes, tenim el futur, un futur sincopat, a la manera de *morrà* o *parrà* per *morirà*, *parirà*, *parerà*: «Si-l denunciast s'absentará, el Veguer e-ls Paers deven encercar la veritat, la qual veritat trobada, si *merrà mal*, deu ésser citat», *CostTort.* (OL, p. 509); fins i tot amb datiu ètic (com el modern *merèixe's*): «si --- la dita roba romandrà, sia que-s perda o no, lo --- senyor de la nau --- no és tengut d'alguna esmena a fer al dit mercader, pus que-l dit mercader la haurà jaquida en mal recapte; e és raó, --- pus que ell meteix *mal se-n merrà*», *Consolat* (§ 44, *Pard.*, p. 94).

Aquest paradigma de conjugació s'explica sol, fonèticament. La 1.ª persona de l'indicatiu MÈREO, havia de canviar-se segons la nostra fonètica en *mir*, el present de Subjuntiu MÈRÉAT, MÈRÉANT havia de passar a *mira*, *miren*. D'altra banda, havent passat el verb a la conjugació de classe en -IRE, d'una base *MERIUNT de 3.ª persona plural cal esperar *miren* (com en el poema eiximenià etc.). I també en la llengua dels trobadors d'Oc (on apareix sovint ja en els més clàssics del S. XII, i en l'arcaic *Girart de Rossilhon*) tenim les evolucions corresponents *mie(i)r*, *m(i)èira*: «Eu m'escandisc, domna, que *mal non mier* / de so que-us ant de mi dich lausengier», Bertran de Born, «L'hora vej' ieu,